

УКРАЇНСЬКА ЕЛІТА МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ ХХ ст. У ФОНДАХ КРЕМЕНЕЦЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

У статті автор аналізує матеріали музею, що представляють регіональний аспект діяльності волинської української інтелігенції. Показано її роль у національно-політичному житті та у розвитку освіти і культури краю міжвоєнного періоду ХХ ст.

Ключові слова: еліта, Кременеччина, Волинь, Кременецький краєзнавчий музей, культура, національно-визвольний рух.

Постановка проблеми. Сучасній українській історичній науці притаманне збільшення уваги до регіональних досліджень. Важливе значення для вивчення місцевої історії мають музеї. Так, у фондах Кременецького краєзнавчого музею зберігається десятки тисяч найрізноманітніших матеріалів, пам'яток матеріальної та духовної культури народу. Серед цих експонатів значне місце займають документи із архіву і фонду музею, а також наукова і науково-популярна література з історії краю, мистецькі праці, періодика та власне експозиція тощо.

Аналіз актуальних досліджень. Розгляд наукових праць з досліджуваного питання не виявив робіт, в яких би ретельно висвітлювалася визначена проблема. Необхідно наголосити на тому, що саме Кременецькому краєзнавчому музею присвячено ряд праць. Одні із перших – публікації директора музею Францішека Мончака, професора географії Кременецького ліцею [1]. У своїй монографії О. Панфілова «Мистецьке життя Кременеччини 20–30-х років ХХ століття» в одному з розділів характеризує процес виникнення музею [2, с. 116–125]. У статті «Музеї Тернопільщини – осередки краєзнавчої діяльності» теж подано інформацію, присвячену Кременецькому краєзнавчому музею [3, с. 126–133]. Місцевий краєзнавець Г. І. Чернихівський підготував путівник по музею [4], крім того, його стараннями поповнились фонди музею різними матеріалами. До святкових дат, приурочених музею, в місцевій періодиці з'являлись публікації, що висвітлювали історію та сучасну діяльність Кременецького краєзнавчого музею [5]. Важливими для дослідження проблеми є спогади фотографа М. Скакальсько-

го «Спомини минулого (1962–1970)» [6], які свого часу зберігались у фондах музею, а згодом були передані родині, з метою їх опублікування. Також цінним джерелом є періодичні видання Волинського вєводства, оскільки газети, журнали, часописи були рупором інтелігенції. Навколо них об'єднувалися передові, найбільш свідомі представники суспільства. Екземпляри цих видань знаходяться у фондах музею, окремі вирізки з газет містяться на стендах експозиції.

Метою статті є аналіз діяльності й визначення ролі інтелігенції Волині у розвитку освіти і культури регіону в 20–30-і роки ХХ ст. на основі матеріалів експозиції та фондів Кременецького краєзнавчого музею, зокрема, відділу міжвоєнного часу ХХ ст. Для цього ставляться такі наукові завдання: проаналізувати представлені матеріали експозиції, що розкривають освітню та культурницьку працю інтелігенції; визначити внесок інтелігенції у розвиток освіти та культури Волині; показати вплив еліти на формування національної свідомості українців.

Виклад основного матеріалу. Беззаперечно, ХХ ст. – складний і багато в чому суперечливий період в історії української інтелігенції. Протягом першої половини ХХ ст. інтелігенція була єдиним рушієм національно-визвольного руху, творцем національної ідеології, політичних партій, збирачем і захисником національної культури на Волині. Природно, що діяльність її кращих представників знайшла відображення в стендах Кременецького краєзнавчого музею. Слід зазначити, що музей був створений у 1937 р., спочатку називався Muzeum Ziemi Krzemienieckiej im. Willibalda Bessera, був складовою Кременецького ліцею і знаходився в одному з корпусів цього навчального закладу. У 1939 р. він став самостійною установою, а в 1950 р. музей перемістився в нинішнє приміщення, яке раніше займала Волинська духовна консисторія [7].

Один із стендів експозиції музею подає світлини, документи, які висвітлюють громадсько-політичне життя Кременеччини у 20–30-х рр. ХХ ст. Зокрема, подано матеріали про діяльність підпільної молодіжної організації «Юнак» [8, с.130]. На дошці є фотографія сім'ї Бжеських. **Роман Бжеський** (1897–1982 рр.) – громадсько-політичний діяч, письменник. Він народився у Чернігові. У студентські роки Р. Бжеський був активним членом таємної молодіжної організації «Братство са-

мостійників». З вибухом революції 1917 р. Р. Бжеський кинувся у вир політичної боротьби і державного будівництва [9, с.18].

На початку 1920 р. він опинився у Кременці. На центральній вулиці міста Кременець Р. Бжеський відкрив книгарню від «Просвіти». У Центральному державному історичному архіві м. Львова зберігається звіт про поїздку уповноваженого товариства для ознайомлення з роботою книгарні. У цьому звіті подано високу оцінку роботи Р. Бжеського, зокрема, відзначається, що «...п. Бжеський емігрант з Великої України, людина роботяща, а передовсім любить книжку (пише під псевдонімом Характерник) й уміє книжку продати». В кременецький період життя Р. Бжеського вийшли його поетичні твори, які сповнені віри в сили народу. У 1923 р. в журналі «Веселка» видрукувана поема «Срібносиня легенда», присвячена січовим стрільцям, вірші «Легенда Крут», «22 січня», «Тим, що полягли під Базаром». Р. Бжеський активно співпрацював із «Літературно-науковим вісником» також з «Літописом Червоної калини».

Напружена громадсько-політична діяльність Р. Бжеського була теж перервана арештом та ув'язненням у Березі Каргузькій в 1934–1939 рр. Лише з початком Другої світової війни Роману Бжеському та іншим в'язням вдалося вирватися на волю. Від літа 1941 р. – він заступник редактора газети «Волинь» Уласа Самчука у Рівному. Далі – недовге повернення до Кременця та з 1944 р. – еміграція [10, с.5].

Окремий стенд розповідає про громадсько-політичне життя Кременеччини у 20–30-х роках ХХ ст. Особливо виділено діяльність **Бориса Козубського** (1886–1953) – адвоката, громадсько-політичного діяча, посла до Сейму. Дитинство Бориса пройшло в Кременецькому повіті. І в школі, й в Острозькій гімназії Борис Козубський вирізнявся з-посеред ровесницького загалу гостротою розуму. Закінчивши у 1906 р. гімназію, вступив на правничий факультет Київського університету імені Св. Володимира. Невдовзі за участь у студентських заворушеннях потрапив у поле зору царської «охранки». Від переслідувань змушений був рятуватися переїздом до Харкова, щоб продовжити там не тільки навчання в університеті, але й боротьбу проти російського царату. У 1913 р. випускник Харківського університету розпочав правничу кар'єру в адвокатській конторі М. Міхновського. Під впливом М. Міхновського молодий адвокат Б. Козубський вступив до Радикаль-

ної української партії (РУП) й остаточно сформувався як політик. Боротьба за Українську самостійну державу стала його незмінним життєвим кредо [11, с. 90].

Після повернення з Києва в Кременець Б. Козубський одразу ж включився у суспільне життя краю. Його обрали головою міської думи, а згодом – головою Кременецької повітової земської управи в часи УНР. У квітні 1917 р. в Києві відбувся Український національний конгрес, на якому Б. Козубського обрали, як представника Волині, до Центральної Ради від Української революційної партії. Роки 1917–1920 для Бориса Козубського та його однодумців пролетіли в самовідданій праці в ім'я розбудови та зміцнення молодого Української держави. Одним із свідчень становлення української державності на Кременеччині був випуск паперових грошей номіналом 1, 3, 5 і 10 гривень у 1918 р., зокрема, на купюрах стояв підпис голови повітової управи Б. Козубського. У 1919 р. польська влада ув'язнила Б. Козубського з багатьма друзями по боротьбі до концтабору в містечку Домб'є, неподалік від Кракова. Доклавши значних зусиль, дружина Олена Козубська зуміла домогтися виходу чоловіка на свободу.

У 1920–30-х рр. Козубський працював адвокатом у м. Кременці. Просвітяни обрали Б. Козубського своїм головою. Він брав участь у створенні читалень «Просвіти», українських кооперативів, банків. Його соратниками стали В. Дорошенко, В. Гнажевський, С. Жук.

З 1925 р. Б. Козубський очолив УНДО, одну з найвпливовіших політичних партій у Кременецькому повіті. Обраний 1922 р. послом до польського Сейму Б. Козубський став одним з організаторів Українського парламентського клубу.

31 серпня 1939 р. польська поліція масово арештувала українських патріотів Кременця та всієї Волині. До Берези Картузької потрапили Б. Козубський і його син – Юрій Козубський. У вересні 1939 р., внаслідок наступу німецьких завойовників, охоронці табору порозбігалися. Це врятувало життя багатьом в'язням Берези Картузької. Покаліченого й виснаженого Б. Козубського помістили до Кременецької лікарні. Згодом, дружина перевезла хворого чоловіка до Львова. До червня 1940 р. його лікували друзі в клініці медичного інституту. Згодом Б. Козубський якимось прилаштувався коректором в обласній газеті «Вільна Україна».

У серпні 1948 р. його арештували, звинувативши в антирадянській пропаганді. В жовтні цього ж року військовий трибунал засудив 62-річного Б. Козубського до 25 років мордовських таборів. У тих таборах він помер у 1953 р. [10, с. 19].

Черкавський Михайло (1879–1929) – громадсько-політичний діяч, сенатор, публіцист. Народився М. Черкавський у с. Якимівці (тепер Лановецький р-н Тернопільської обл.). Закінчив у 1907 р. історико-філософський факультет Київського університету св. Володимира. Потім вчителював у Бессарабії. У 1909 р. разом з дружиною переїхав на Волинь, де вчителював у Луцьку, потім у Дубно та у Дермані. За часів УНР був комісаром освіти на Волині.

Михайло Черкавський був діяльним членом всіх українських організацій на Волині, в тому числі і в Кременці. Він зумів себе проявити, як добрий організатор, впливовий політичний діяч. Політичні уподобання М. Черкавського були пов'язані з національно-демократичною течією, репрезентованою УНДО. Зрозуміло, що земляки його поважали та підтримали на виборах до сенату. В 1922 р. М. Черкавський був вибраний від Кременецького виборчого округу сенатором польського парламенту. Його обрали першим головою клубу представників українського люду у польському парламенті. В сенаті М. Черкавський розвінчував антиукраїнську політику уряду, вимагав створення рівних з польськими громадянами прав та умов для розвитку української національної культури та шкільництва [11, с. 108].

М. Черкавський займався активно видавничою, публіцистичною та журналістською працею. В Луцьку під його керівництвом виходили газети «Громада» (1925–1926 рр.) та «Українська Громада» (1926–1929 рр.). Помер М. Черкавський у розквіті творчих сил від прикрого випадку. На вулиці у холодну пору підібрав кошеня, яке подряпало йому руку. Потрапила інфекція, почалося зараження крові. Антибіотиків тоді ще не було. Відтак лікарі ні у Кременці, ні у Львові не змогли нічого вдіяти. Помер і похований М. Черкавський у Львові [11, с. 109].

Даушков Сергій (1905–1991 рр.) – український поет, прозаїк-казкар. Народився в с. Андруга, що на Кременеччині, в багатодітній родині сільського мельника. Маючи лише початкову освіту, завдяки природному обдаруванню та наполегливій праці здобув визнання як прозаїк. Написав

більше десяти романів і повістей, понад 250 «Казок старого млина». На жаль, переважна більшість творчого доробку письменника у рукописах.

Сергій Даушков – автор популярної історичної повісті про княжі часи «Було колись», виданої у Кременці 1936 р., кількох збірок оповідань, понад 50-и публікацій малої прози у різних часописах. За польської влади друкувався у багатьох часописах [8, с.70].

В експозиційному стенді «Освітні заклади» присутнє ім'я представника освітянської інтелігенції – **Аркадія Животка** (1890–1948). Він народився у слободі Пухове Острогозького повіту Воронізької губернії (нині Лискинський район Воронізької області), на Подонні. За студентських часів А. Животко був активним членом Української партії соціалістів-революціонерів у Петербурзі. Там його застали політичні події 1917 р. В 1917–1918 рр. він був членом Української Центральної Ради від Воронежчини; після українсько-більшовицької війни спочатку жив на Волині, з 1923 р. – у Чехословаччині, де викладав у Педагогічному інституті ім. Драгоманова в Празі; з 1945 р. – в Німеччині, де і помер.

На Волинь А. Животко приїжджав у 1921 р. та зупинявся у повітовому місті Кременець. Він відразу звернувся до «Просвіти» з проханням знайти йому педагогічну роботу. В біографічних даних вказував, що за спеціальністю він педагог в галузі дошкільної освіти. Також зазначав, що має певний досвід роботи у цій галузі. В м. Кременець він влаштувався учителем дитячого притулку, потім – співробітником воєводського земства. На той період припадала його активна співпраця з кременецькою «Просвітою». Отримавши посвідчення члена Товариства у травні 1921 р., А. Животко відразу став ініціатором створення та головою секції дошкільного й позашкільного виховання дітей при товаристві. А. Животко створив у Кременці дитячий клуб «Дитяче коло». Спочатку до клубу було залучено 25 дітей та згодом їх кількість зроста. При клубі функціонувала дитяча бібліотека та працював театр. У 1923 р. А. Животко переїхав до Чехії [10, с.12-13].

На стенді «Діяльність «Просвіти» розміщено матеріали про відомих просвітян краю. **Жук Семен** (1893–1941) – громадсько-політичний діяч, вчитель, посол до Сейму, директор банку, публіцист. Народився С. Жук в с. Боложівка, колишнього Крем'янецького повіту. Освіту спочатку здобував у сільській парафіяльній школі. Потім навчався у двох-

класній школі в Шумську. У 1908 р. поступив до Волинської Свято-Федорівської церковно-вчительської гімназії в Дермані, яку закінчив у 1911 р. Далі працював вчителем в одній із шкіл Староконстантинівського повіту, у 1912–1914 рр. – у школі в Рівненському повіті. З 1914 по 1915 рр. працював директором нижчої школи в с. Борисові Острозького повіту. З 1915 р. С. Жук був мобілізований російським царем в армію, але очевидно, довго не перебував на службі. Вищу освіту С. Жук здобував у Києві в кооперативному інституті.

Після поразки національної революції Семен Антонович повернувся на рідну Волинь. З 1918 по 1919 рр. працював учителем Вищої початкової школи в Острозі. Згодом він займався активною культурно-просвітницькою діяльністю на Кременеччині, брав активну участь у роботі товариства «Просвіта». Він був провідним діячем Української соціал-радикальної партії. У 1928 р. був обраний послом до Сейму. Після розпуску Сейму С. Жука заарештували.

У 1933 р., за рішенням управління банку, С. Жука було призначено головним директором кооперативного банку в Почаєві. Перед приходом більшовиків Семен Антонович виїхав в с. Чайковичі, що на Львівщині. Там він працював у школі. Загинув С. Жук трагічно 26 червня 1941 р. [12].

Окремий стенд розповідає про важливі сторінки з біографії нашого видатного земляка, Гомера XX ст. – **Уласа Самчука (1905–1987)**. Улас Самчук народився в селі Дермань на Волині у селянській родині. Сім'я жила на хуторі Лебедина, що за п'ять кілометрів від Дермані. Навчався в церковнопарафіяльній школі в Тилявці, Дерманській вищепочатковій школі, Українській гімназії в Кременці.

Літературний дебют молодого літератора У. Самчука припав на період навчання у Кременці, коли в 1925–1926 рр. у варшавському журналі «Наша бесіда» побачили світ його ранні оповідання. Перший успіх окрилив і зумовив рішення присвятити себе літературній праці. У автобіографічному романі «Юність Василя Шеремети» [13] не відображено жодної вагомій історичній події, але У. Самчук на порівняно невеликому локальному матеріалі спромігся підняти низку важливих проблем, зокрема переконливі характеристики школярів української гімназії, описи м. Кременця, визначили ідейно-мистецьку важливість роману. Упродовж 1920–1927 рр. він був учнем Кременецької української

гімназії. На початку 1920-их рр. тут діяв літературний гурток «Юнацтво», до нього входив і був активним дописувачем У. Самчук. Гуртківці видавали рукописний гімназійний альманах з однойменною назвою. В ньому У. Самчук публікував свої перші твори. У 1922 р. у журналі «Юнацтво» У. Самчук розмістив вірш «Не любити не можу свою я країну...». У. Самчук був членом Кременецької «Просвіти» з 30.08.1923 р. У 1926 р. у с. Дермані У. Самчук організував школу «українського національного танку», кваліфікацію для чого отримав перед тим на курсах митця народного танцю В. Авраменка.

У 1941–1942 рр. У. Самчук редагував газету «Волинь», згодом працював у Німецькому пресовому бюро. У березні 1942 р. його заарештувала німецька влада за звинуваченням у тому, що він надав редакційній ним газеті небажаного для окупантів самостійницького характеру. Проте незабаром Самчука випустили. 1944–1987 рр. – період «другої еміграції» письменника. У 1948 р. він переїхав до Торонто (Канада), де помер у 1987 р. [10, с. 27–29].

На окремому стенді предоставлені фотокопії робіт знаного в краї художника, представника мистецької еліти **Якимчука Олександра** (1899–1970). У 1921–1923 рр. він навчався живопису в приватних майстернях Варшави. У 1928 р. продовжував художню освіту в Італії. Твори: «Копання картоплі», «Млин у с. Крутнів», «Мисливець» (1928), «Зима» (1929), «Жебраки в Почаєві» (1938), «Портрет Т. Шевченка» (олівець, 1939); серія акварельних пейзажів Волині (1940–1944). Його твори зберігаються в Кременецькому краєзнавчому музеї. В 1925–1931 рр. він викладав у Почаївській художній школі. Одночасно з роботою в майстерні О. Якимчук керував Почаївським аматорським театром при «Просвіті». Художник постійно був учасником мистецьких виставок у Львові, Кременці, Луцьку, Варшаві [2, с. 24].

В експозиції відділу є портрет письменника **Юхима Виливчука** (Ваврового – літературний псевдонім). Він народився в с. Попівці, нині – Кременецького району, в селянській родині. Змалечку пізнав смак тяжкої праці. У 14 літ став учнем друкарні Почаївської лаври, де освоїв фах складача. Юхим Вавровий був учасником подій 1917 р. Під час громадянської війни з гвинтівкою в руках боровся за кращий лад в Україні. З приходом до Києва денікінців повернувся до рідних Попів-

ців. Його заарештували поляки. У 1920 р. був звільнений і повернувся до Києва. Згодом (1920–1930 рр.) він був червоноармійцем, писав багато віршів, мріючи про щасливе життя.

Тричі (1931–1936 рр., 1937–1947 рр., 1950–1953 рр.) Ю. Виливчук був заарештований і майже 20 літ перебував у засланні в сибірських таборах. Збереглося понад 30 віршів, писаних у неволі, в умовах ізоляції. Писав він їх на сірникових коробках, зашивав у ватних штанах чи матраці. Після двадцятирічного поневіряння у сталінських таборах повернувся в Україну, в рідні Попівці, де жив на мізерну пенсію. В останні роки життя Юхим Андрійович намагався видати збірку віршів. Проте в умовах брежнєвського застою це виявилось марною справою. Помер 2 грудня 1970 р. Вірші Ю. Ваврового друкувались посмертно у кварталнику «Поезія», газетах «Літературна Україна», «Друг читача», «Вільне життя» [10, с. 7–8].

Необхідно згадати про **Василя Кархута** (1905–1980 рр.) – лікаря, доктора медицини, письменника, громадського діяча. Він народився в с. Марківці Товмацького району (нині Тисменицький) Івано-Франківської області в родині греко-католицького священика. Після закінчення початкової школи в рідному селі в 1913 р. навчався в Українській приватній гімназії ім. Тараса Шевченка в с. Городенці. Після смерті батька в 1919 р. В. Кархута перевели до Коломийської гімназії з українською мовою навчання, а через два роки – у Львівську українську академічну гімназію, яку він з відзнакою закінчив у 1924 р. Восени 1924 р. В. Кархут вступив на медичний відділ Українського таємного університету у Львові. Коли рішенням польської влади у 1925 р. закрили цей університет, В. Кархут студіював медицину в університеті Яна II Казимира у Львові і 3 червня 1932 р. закінчив його.

У 1934 р. В. Кархут закінчив лікарську практику у Львові й переїхав до Кременця. Понад 5 років жив і трудився В. Кархут у Кременці. Тут його родина жила у помешканні Олександра Глуква. В. Кархут відкрив свій офіс, в якому вів прийом хворих. Він здобув популярність серед кременчан. Проте, мав проблеми з польською владою. Зокрема, аптекарі відмовлялись відпускати ліки за його рецептами, які були написані українською мовою. У Кременці В. Кархут написав і видав декілька книг, новел. Наприклад, цікавими є спогади «Полум'яний вихор» [14].

Війна 1939 р. застала В. Кархута у Кракові, де він був на курсах підвищення кваліфікації. Наприкінці вересня 1941 р. гестапо, за підозрою в приналежності до ОУН, заарештувало В. Кархута й доправило у Львівську в'язницю. Вже після війни, 5 серпня 1946 р., Василя Володимировича військово-польовий суд у Києві засудив на 15 років каторжних робіт та 5 років обмеження у правах з конфіскацією майна. У 1991 р. – через 11 років після смерті лікаря – цей вирок було визнано незаконним, а засудженого посмертно реабілітовано. У роки хрущовської відлиги він повернувся в Україну. Поневірявся, оскільки його не працевлаштували та продовжували переслідувати. У жовтні 1980 р. він помер [10, с.]. Внучка у 1993 р. передала Кременецькому краєзнавчому музею книгу В. Кархута «Жива аптека», кілька світлин діда, газетні публікації про нього.

Необхідно згадати про одного з директорів музею, вченого, дослідника Волині, представника наукової еліти **Олександра Цинкаловського** (1898–1983 рр.). Народився у м. Володимир-Волинському. Початкову освіту здобув у Ковельській гімназії. У 1918 р. проходив службу у військах УНР; у відділі культури, займався організацією українських шкіл на Кременеччині. Після закінчення у 1929 р. Варшавського університету працював у Державному археологічному музеї у Варшаві, був членом Польського археологічного товариства, членом НТШ у Львові. Виїздив з експедиціями на Волинь, Полісся, Підляшшя для дослідження історичних пам'яток та археологічних знахідок. У 1936–1939 рр. працював директором Кременецького краєзнавчого музею. Проводив археологічні розкопки в Кременці у 1937 р. З початком Другої світової війни повернувся до Варшави та посідав місце керівника Волинського відділу Державного археологічного музею. Після війни оселився у Кракові. Науковий доробок присвячений археологічному дослідженню Волині. Значний інтерес становлять двотомний енциклопедичний довідник «Стара Волинь і Волинське Полісся» (1984–1986 рр.) [15], «Княжий город Володимир» (1935 р.) тощо. Крім археологічних досліджень, Олександр Цинкаловський писав про найдавніші події з історії України, про Червенські міста, княжі міста. На професійному рівні цікавився гідрологією та картографією. Автор 12 карт Волині і Полісся. Похований у Варшаві [10, с. 32–33].

У фондах Кременецького краєзнавчого музею є ряд документів, що допомагають розкрити діяльність освітянської інтелігенції. [16], [17] та матеріали, що висвітлюють діяльність музею [18]. Звичайно, що в одній статті всі аспекти проблеми не охопити.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, на початку ХХІ ст., у період становлення нашої держави, ми шукаємо приклади для національної самоповаги. Саме у матеріалах краєзнавства, у діяльності знакових постатей української еліти слід шукати такі ідеали. На нашу думку, в діяльності української інтелігенції першої третини ХХ ст. на західноукраїнських землях втілені ті риси українського народу, які могли б єднати націю сьогодні.

Документи і матеріали, зосереджені в музейних фондах, сприяють осмисленню своєї історичної спадщини та проведенню дослідницько-аналітичної роботи на джерельній базі, що має різне походження та інформативне наповнення. Матеріали експозиції музею міжвоєнного періоду ХХ ст. спонукають не лише цікавитись історією краю, але сприяють вихованню почуття патріотизму.

Водночас можна стверджувати, що потенціал подальшої розробки зазначеної проблеми ще далеко не вичерпаний.

Список використаних джерел

1. Mączak F. Muzeum regionalne w Krzemieńcu /F. Mączak //*Życie Krzemienieckie*. – 1937. – № 7. – S. 118.
2. Панфілова О. Г. Мистецьке життя Кременеччини 20-30-х років ХХ століття: монографія / О. Г. Панфілова. – Тернопіль: Астон, 2012. – 208 с.
3. Іллічова Г. Я. Музеї Тернопільщини – осередки краєзнавчої діяльності / Г. Я. Іллічова // *Збірник наукових праць. Серія «Історія та географія» / Харківський держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Вип. 18.* – Харків, 2005. – С. 126 – 133.
4. Чернихівський Г. І. Кременецький краєзнавчий музей: путівник / Г. І. Чернихівський. – Кременець: Панірус, 2005.
5. Оболончик Н. Музей Кременецької землі / Н. Оболончик // *Діалог*. – 2004. – № 34.
6. Скакальський М. Спомини минулого (1962-1970) / М. Скакальський. – Рукопис. – Кременець. – 374 с.
7. Музеї України [Електронний варіант]. Режим доступу: <http://www.museum-ukraine.org.ua/index.php?go=Pages&in=view&id=1408>

8. Чернихівський Г. *Портрети пером* / Г. Чернихівський. – Кременець, 2001. – 307 с.
9. *Бжеський Роман* // І. Панчук. *Тернопільщина в іменах. Довідник* / Ігор Панчук. – Тернопіль, 2006. – С. 18.
10. *Краєзнавчий довідник. Українська еліта Кременеччини міжвоєнного періоду ХХ ст.* / Автор-упорядник І. Скакальська. – Кременець: ВЦ КОГП, 2012. – 48 с.
11. Скакальська І. *Українська еліта Волині першої половини ХХ ст.: нариси життя та діяльності: Монографія* / І. Скакальська – Тернопіль: Астон-Вектор, 2012. – 180 с.
12. Скакальська І. *Громадсько-політична діяльність Семена Жука* / Ірина Скакальська – Кременець: ВЦ КОГП ім. Тараса Шевченка, 2006.
13. Самчук У. *Юність Василя Шеремети. Роман* / У. Самчук. – Рівне: Волинські обереги, 2005. – 329 с.
14. Кархут В. *Полум'яний вихор. Повість* / В. Кархут. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003. – 128 с.
15. Цинкаловський О. *Стара Волинь і Волинське Полісся: краєзнавчий словник* / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1986.
16. *Кременецький краєзнавчий музей (ККМ). Ф. Док. 4149. Документи правові Кременецького ліцею.*
17. *ККМ. Ф. Док. 1685. Українська гімназія в Кременці.*
18. *ККМ. Ф. Док. 4047. Кореспонденція Музею землі Кременецької.*

Iryna Skakalska

THE UKRAINIAN ELITE DURING THE INTERWAR PERIOD OF THE 20TH CENTURY IN KREMENETS' DISTRICT IN THE KREMENETS' LOCAL HISTORY MUSEUM'S STOCK

The author examines the materials of the museum representing the regional aspect of the Ukrainian Volyn' intelligentsia's activity. The importance of its participation both in the national and political life and in the development of education and culture of the region during the interwar period of the XX th century is shown.

Key words: elite, Kremenets' District, Volyn', Kremenets Local History Museum, culture, national liberation movement.